

tekst: **Micha 6, 1-8**

Gemeente van de Levende Heer,

In de afgelopen week zagen wij Aung San Suu Kyi voor het Internationale Gerechtshof, bestaande uit 13 rechters, haar land verdedigen. Het land overigens waarvan ze het militaire regime voorheen zo bekritiseerde. Datzelfde leger verdedigde ze nu. Het kan verkeren.

De leider van een land die zich moet verantwoorden voor de ‘rechtbank van de wereld’. In Micha 6 lijken de proporties nog een keer groter. Geen presidenten en menselijke rechters, maar Godzelf lijkt zijn volk aan te klagen. En de bergen en heuvels en de fundamenten van de aarde horen toe. ‘Lijkt’ zeg ik, want hier moeten we al uitkijken. Überhaupt moeten we uitkijken als we de verhouding tussen God en mensen met juridische termen gaan beschrijven. O ja, dat gebeurt vaak. En als je de Bijbel als geheel neemt – en teksten wat door elkaar husselt – kan dat ook. Dan zijn de mensen schuldig, zondig. En stuurt God zijn Zoon om genoegdoening te krijgen. Hij wordt dan geofferd voor de mensen. Overigens: als je de Bijbel als geheel neemt (en wat teksten door elkaar husselt), kun je theologisch overal uitkomen. Maar dat is het hem nou juist: de Bijbel is geen orakelboek waarin een antwoord op *alles* te vinden is. Zorgvuldig lezen is van belang. En binnen de theologie van een Bijbelboek blijven ook, die helemaal kan afwijken van een ander Bijbelboek. Anders kan er kortsluiting ontstaan.

In het moderamen, waar we evenals in de kerkenraad niet alleen besturen maar gelukkig ook voortdurend het geloofsgesprek voeren, vroeg iemand: wat is dan het verschil tussen die klassieke verzoeningstheologie en wat we nu bij Micha horen? Hier gaat het ook steeds om een God die de misstappen van zijn volk aanklaagt en genoegdoening lijkt te eisen. Daar moesten wij als predikanten even over nadenken.

Micha 6. Een geding tussen God en mensen, tussen hemel en aarde. Maar laten we nu al die latere theologie eens loslaten en de tekst van dichtbij bekijken. Er is geen aanleiding in de tekst zelf om ‘geding’ hier op te vatten als ‘rechtszaak’. Niet als kort geding, ook niet als hoger beroepszaak na de aanklachten in de vorige hoofdstukken. Laten we het eens vertalen gewoon als ‘twistpunt’. Een strijdpunt – wel een gewichtig – tussen God en zijn volk. Uiteindelijk gaat het om de hele schepping – de hele aarde blijft betrokken bij wat JHWH blijft zeggen en herhalen, maar *dat* volk mag eerst.

Het twistpunt gaat over religieuze, sociale en politieke misstanden, want die drie zijn in het Oude Testament altijd verbonden: religieus, sociaal en politiek. In onze wereld ook. Waar het religieuze onder druk komt, gaat er ook iets mis met het sociale en politieke. En omgekeerd, aan welke hoek van de driehoek je ook maar begint. En zoals het gaat in de wereld, zo gaat het niet goed. Daar komen, bijna wetmatig, misstanden uit voort. Uit wat de mensen gezamenlijk doen. Het kan bijna niet anders dan dat dat misloopt en steeds weer. We hoeven maar naar het nieuws te kijken om dat beeld te bevestigen. Ondanks alle goede bedoelingen loopt het door verdeeldheid steeds weer in de soep. Of juist door onverdeeldheid, grote partijen, maar dan lijden kleine minderheden daar weer onder. Het lijkt niet anders te kunnen of het loopt per definitie weer mis. Dat herhalen de profeten steeds. Allemaal.

Maar in profetische taal zit (ook altijd!) een andere dimensie. Dat is – naast ‘het kan niet anders dan dat het misloopt’ – de dimensie van ‘maar het kan toch niet zo zijn dat ...’ (de wereld zo in elkaar steekt!) ‘Het kan toch niet zo zijn dat’ het nu potdorie wéér mis gaat lopen – leren we nooit van onze fouten? Met de woorden over de ondergang van Sion (Jeruzalem), klinken ook altijd de woorden over het toekomstige Sion. Noem het ‘hoop’.

De tekst weer, om het weer even concreet te maken. God pleit zichzelf vrij: ‘volk, wat heb ik je misdaan? Ik heb je weggeleid, bevrijd uit knechting in Egypte en leiders gestuurd om je voor te gaan naar het Beloofde Land.’ –

Overigens: mooi is dat Micha niet alleen Mozes en Aäron noemt in dit verband, maar ook Mirjam! Commentaren verwonderen zich daarover. Wij in de Ontmoetingskerk weten beter: natuurlijk betreft Micha Mirjam erbij!

En dan volgen er zes vragen: “ben je vergeten wat Balak van Moab besloot en Bileam hem antwoordde?” Balak vroeg profeet Bileam het omvangrijke volk Israël te vervloeken. Bileam probeerde dat te doen, maar werd steeds gehinderd door de omstandigheden, zelfs door zijn ezeltje. God dwong hem alleen zijn woord te volgen en dat bestond uit: niet het volk vervloeken, maar alleen maar zegenen, weer en weer. Zonder enige verdienste overigens, maar alleen omdat ze uitgekozen waren door Hem. Domweg zegenen!

“Ben je vergeten wat er tussen Sittim en Gilgal gebeurde?” Sittim ligt in het oostjordaanse, Gilgal in het westjordaanse. Tussen die twee plaatsen vond de intocht plaats in het Beloofde land. Uittocht-doortocht-intocht. En Gilgal bleef voorgoed de gedenkplaats van de uittocht.

“Wat kan je je Heer aanbieden?” Een brandoffer? Een luxe-offer van 1-jarige kalveren? Duizend rammen zelfs of 10.000 oliespijsoffers? Het mensenoffer van de eerstgeborene? Nee, dat is allemaal uiterlijke religie, zoals de andere volken doen. Het is cultische omkoperij. De Heer vraagt geen genoegdoening van zijn volk!

En daar zit ik op het kardinale verschil tussen de klassieke verzoeningsleer en profetische teksten als deze. (1) ‘Schuld’ (zonde) moet niet individueel verstaan worden. Het is niet mijn of jouw schuld dat de aarde naar de knoppen gaat. Het is collectieve schuld. En het punt is: in mijn eentje kan ik er niks aan veranderen en ik kan de wereld ook niet veranderen. Het klimaat wordt niet gered als alleen ik zonnepanelen neem. We zijn wel met elkaar verantwoordelijk, maar niet individueel schuldig. (2) Het zgn ‘oordeel’ van God is niet een oordeel zoals wij dat van een wereldlijke rechter kennen in het schema: goed/slecht, schuldig/onschuldig, de ene partij bestraft en de andere bevrijd. Nee, het Bijbelse oordeel van God kent alleen de goede kant. De gerechtigheid heeft *altijd* (!) een hoopvolle betekenis. Recht doen is altijd recht verschaffen aan de verdrukte en de arme bevrijden. En dan ben ik bij punt (3): deze God vraagt geen offers, geen genoegdoening voor gedane zonden. Hij is louter goed en vraagt van ons zijn goedheid uit te dragen. [AR: vergelijking schilderij. Je wilt iets helders, lichts laten uitkomen. Dat doe je door de achtergrond donker te maken. Dan moet je niet vervolgens – zoals sommige theologie doet – op die achtergrond gaan inzoomen, want daar was het niet om begonnen. Zo werkt het de literaire vorm van sommige Bijbelverhalen. – Noach; Abraham.]

En dan wordt de tekst klein: van de bergen en de fundamenten der aarde, via het volk Israël, naar de individuele mens. “er is jou, mens, gezegd wat goed is! Het wordt een intieme relatie. Zoals ik (1) het volk heb weggeleid, (2) bevrijd van knechting en (3) Mozes en Mirjam zond om jullie voor te gaan, zo vraag ik jou, mens, niets anders dan (1) recht te doen, (2) trouw te zijn en (3) bescheiden mijn weg te volgen. Dat is recht doen aan wees en weduw en lief zijn voor de vreemdeling. Je wordt er niet op afgerekend!

Niet voor niks klinkt Micha in de adventstijd. Wij verwachten het kind in de kribbe, God die mens wordt. Alle thema’s van Micha komen daarin terug. (1) Het gaat van hoog naar laag: God uit den hoge daalt neer tot in ons midden. (2) Het gaat van groot (Gods scheppingswoord) naar klein (dat kindje in de kribbe, vleesgeworden woord). (3) Het gaat in dat kind en in de man die het wordt om louter het goede – niet om het oordeel. En in lijn daarmee: (4) zijn dood was geen offer in de zin van plaatsvervangend voor ons. Geen vredes-, geen reinigings- en geen herstel offer. Het begrip plaatsvervangend komt in de Hebreeuwse Bijbel wel voor, maar nooit in combinatie met ‘offer’. (5) Het is dan al helemaal niet het mensenoffer van de eerstgeborene. Goden die genoegdoening nodig hebben en offers eisen zijn kwade goden. Deze God is bedacht op het goede en wij mogen meedoen. Zo vieten wij straks de maaltijd. Niet omdat iemand voor onze tekortkomingen gestorven is, maar omdat iemand ons het louter goede liet zien, ons daarmee iets voorhield, en wij worden uitgenodigd dat goede met Hem en elkaar te delen.

Wat vraagt de Heer nog meer van ons, dan dat wij recht doen en trouw zijn en wandelen op zijn weg?

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Stilte

lied 762 *De Heer richt op zijn berg een maaltijd aan*

Deze preek is gepubliceerd op <http://pgenschede.nl/preken>

Gelieve deze preek alleen voor persoonlijk gebruik aan te wenden, en niet zonder overleg met de auteur voor verdere publicatie of verkondigingsdoeleinden te gebruiken.

